

Szilveszter reggelen

Ötszörös erővel jött ránk a büszke ellenség.

Elfoglalta már Sopront, Győrt, Tatát, Pápát, Veszprémet s a Vértesnek és Bakonynak szakadékos völgyén keresztül közelgett a főváros felé.

A moóri halmokon megállott előtte Perczel Mór, a vakmerő és rettenthetetlen honvédtábornok.

Volt neki ötezer embere és tizenkét ágyuja, s jött ellene huszonkétezer ember és hatvan ágyu. S az ő serege fázott és napok óta hátrált, s ellenfele győző volt és büszke. Neki volt hat század lovassága s ellenfelének harmadfél ezrede.

A csatát elveszté, el kellett vesztenie. Ezer honvéd maradt holtan és sebesülten a sziklává fagyott havon.

Oly nagy volt az ellenség tulereje, hogy elfoghatta volna az egész honvédtábort a visszavonulásnál.

* * *

Mikor a visszavonulás megkezdődött, az utóseregnél egy csapatban állott Moórtól észak felé pár század huszár. Fialat főhadnagy volt a parancsnoka.

A főhadnagynak Kun Béla volt a neve.

Tizennyolcéves volt. Egész gyermek, még bajusza se pelyhedzett. Fia a veszprémi alispánnak.

A csata előtt Moórott egy Schmidt nevű svábnál volt elszállásolva. Az öreg sváb asszony egész este fejét cirógatta, meleg étellel etette-itatta, édes fiának nevezte, s tizszer kicsordultak könnyei, midőn arra gondolt, hogy ez a gyermek már katona, s hogy még csatába is kell menni, ahol baj érheti. A szegény sváb jobbagyasszony el nem gondolhatta, hogy oly nagy ur, mint egy alispán, hogy nézhette el gyöngé fiának katonává lettét.

— Így parancsolta az ország, — mondá a főhadnagy a sváb asszonynak.

— Ó, édes Istenem, már hogy parancsolhatna az ország egy alispánnak!

Egész éjjel nem aludt a sváb asszony. Csak ott virrasztott a gyermek fejénél és sirva fakadt, ha elgondolá, hogy tud ez oly nyugodtan aludni.

Reggel csatára készültek.

A sváb asszony sehogyse akarta eresztetni a gyermeket. Kérte, biztatta, hogy maradjon nála. elrejtí a szénás pajtába a csata elől s másnap elviszi haza Veszprémbe, édesapjához.

A gyermek nevetett e nagy jóindulaton. Hanem azért melőtt lovára ült volna, megcsókolta az öreg sváb asszonyt.

— Estére visszajövök, — szölt s kiugratott legényeihez.

* * *

Ez a főhadnagy volt a csata után amaz alig pár száz hu-

szárnak parancsnoka. Fellebbvalói már akkor itt-ott elhullottak.

Legényeivel félre állott az utból egy kissé emelkedettebb helyre, hogy a honvéd menekülhessen a város felé. Az ellenség nagy gyorsasággal fejté ki lovasságát az üldözésre.

A gyermek sasszemekkel nézte a naptól és hótól csillogó levegőn át az ellenség mozdulatait. S észrevette, amint egy egész ezred vasas fejlődött ki széles hadsorra, üldözni, bekeríteni és elfogni a menekülő honvédsereget.

— Fiaim, — szólt huszáraihoz — ezt a vasas ezredet nekünk kell feltartóztatnunk.

Az ezred állott ezer jó katonából s a huszárok lehettek tán másfélszázan.

Egy vén huszár megcsóválta fejét.

— Főhadnagy uram, mi ezzel a sereggel meg nem ütközhetünk.

E pillanatban jött oda a vezér futárja azzal a rendelettel, hogy a huszárok utolsó emberig fedezzék a visszavonulást s állják meg a tért, különben elvesz minden.

A gyermek legényei előtt megállott s kardjával a közeli ellenségre mutatott.

— Hallottátok fiaim a parancsolatot, itt most meg kell halnunk. Előre!

A huszárok nem mozdultak. Bolondság volna az. Már zúgott feléjük az ellenséges lovasság tömegének rettentő robogása.

A gyermek elhalványodott. Pisztolyát kirántá, belelőtt a huszárok sorába s azután elhajítá kezéből. S harsány hangon rivalta hozzájuk:

— No hát én majd megmutatom, hogy kell meghalni!

Baljával összerántá a kantárszárat és sarkantyuit belevágta a ló oldalába, villogó karddal, mint a vihar rontott neki az ellenségnek.

Kiválasztá az ezredparancsnokot. Gróf Schaffgotsche volt az, vitéz katona, termete óriás, oldalán és háta mögött a győzedelmes ezred. S szemben vele egyetlen huszár, az is gyermek.

Az összecsapás egy szempillantásig tartott. A gyermek kardja ketté hasította az óriás ezredparancsnok sisakját és koponyáját. Holtan esett le lováról.

A huszárok megdermedve nézték e jelenetet a távolból. De most a düh, a szégyen a hősi kötelesség föltámadt bennük s a vadállat bősziült haragjával, ordítva rohantak neki a vasasezrednek. Hogy megmentsek a gyermeket, az ő főhadnagyukat.

Késő volt.

A gyermek és ló száz kardcsapás alatt esett össze egy halommá. S keresztül robogott rajta az egész ezred.

A huszárok közül elesett vagy száz. Csak hatvankettő me-

nekült meg. Valamennyi sebbel.

S midőn a csatának vége lett, gróf Schaffgotsche holttestéhez odament egy hű szolgája és sirva fakadva holt ura fölött, midőn mellette meglátta a gyermeket, kirántá pisztolyát s a gyermek mellébe lőtt.

— Ez a kutya ölte meg — szólt — az én uramat.

A gyermek nem hallotta a szót s nem érezte a lövést. Piros vére rózsákat festett a fehér hóra.

* * *

Schmidt, a vén sváb és felesége kiálltak az utcaajtóba s ott lesték-várták, mikor jön már a fiatal huszár, az ő vendégjük.

Előttük menekült el az egész tábor, gyalogosok, tüzerek, lovasok, az egész tábornok, maga a vezér is. Az ő vendégjük nem jött.

A sváb asszony sirva kérdezett meg minden futó honvédet, hová lett a veszprémi alispán fia.

Nem felelt neki egy se.

Utóbb menekültek a huszárok is. Egy, kettő, egymás után, véresen, foszlott ruhával, szakadozottan.

A sváb asszony ezeknél is a gyermek után rimázkodott.

Egy huszár meghallotta s kardjával a város felé mutatott a csataterre.

A sváb asszony sietve indult meg, hogy fölkeresse a gyermeket. Alig ért a város közepére, már a vasas ezred jött rá szemközt, tömegben, győzve, trombitahang rivalgása mellett.

Csak megállt a sváb asszony, mint a sóbálvány. Ezek közt nem lesz már az ő vendége.

Haza tántorgott. Nyugtát nem talált. Egyszer sirt, más-szor imádkozott. Hogy az a gyermek meghalt volna, el nem hitte. Bizonyosan elbujt valahol, a hóban rejtőzik, bizonyosan meghül, megbetegszik, fel kell azt keresni.

Mikor bealkonyodott, a két öreg kiment a város végére s elment a csataterre. Megnéztek minden holtat, a gyermeket nem találták. A csikorgó hidegben mentek tovább, lámpát is gyújtva, pedig a hó is, a hold is világított, a csillagok is fényltek. Végre két holtat is találtak egymás mellett. Az asszony rögtön megismerte, hogy az ő vendége az egyik.

De még akkor se hitte, hogy meghalt.

Férjét rögtön visszaküldte emberekért és ágybeliért. Ő maga addig melengette, ápolgatta, siratgatta.

Hazavitték s levetkőztették a meleg szobában. Irtóztató volt ránézni. Az a gyöngye termet, hogy össze volt zuzva, az a gyermekarc hogy össze volt vágva!

De a meleg szobában vérezni kezdtek a sebek. Orvost hívtak rögtön s az bekötözte a sebeket.

Künt az irtóztató hidegben elfagytak a sebek ajkai. Ezért nem vérzett el a gyermek.

A sváb asszony kezén magához jött s szemeit felnyitotta éppen Szilveszter reggelén.

Tavasza felgyógyult. Kardot többé kezébe fogni nem tudott, de azért végigharcolta a függetlenség harcát.

Tizenöt esztendő múlva jöhetett haza Olaszországból, s első útja volt a vén svábot és feleségét fölkeresni.

Azok már akkor rég porladoztak fönt a dombon, a temetőben. Még sirjukat se találta meg.

(Eötvös Károly).

Ujév hajnalán

Az ujév: ifju, csöpp legény,
Ó-esztendő: öreg már szegény...
Azért barátsággal szoritnak
Kezet Szilveszter estelén!
Ó-év mehet! Ötőle már
Derűt és jót ugyan ki vár?
Ujév az Úr!... Előtte nyitva
Köröskörül minden határ!

Ahol nevét kiejtik:
A szív reménységgel megtelik,
Egész világ lábához omlik,
Egy éjtszakán át — reggelig!
Egy éjtszakán, mely nem hideg,
Amely ünnep mindenkinek,
Amelytől gazdag lesz a koldus,
És gyöngédszívü a rideg...

Ujév... Nálunk vigyázva járj,
Nagy ünneplést tőlünk ne várj,
A szörnyű magyar temetőben,
A Golgotánál meg-megállj...
Nézd: Ott Kelet, Dél és itt Nyugat
Tengernyi sirhalmot mutat...
A régi magyar: nincsen többé...
A mai magyar: már nem mulat.
Kolozsvár, Brassó és Pozsony
Fogadnak sáros-rongyoson...
A székely Erdélye s a Bánát
Sötétlenek rád gyászosan!
És nem lesz vig ujévünk nekünk,
Amig békében szenvedünk,
Amig Kárpátok jégvirága
Másnak virágzik, — nem nekünk!